

Elk kritisch/subversief kunstwerk vraagt ons om voortdurend op onze hoede te zijn voor recuperatie of subsumptie in functie van de belangen van de heersende macht, of om het even welke politieke, ideologische entiteit.

een dergelijk alternatief discours een moeizaam en langdurig proces is, en dat wie het probeert wel eens gemarginaliseerd en uitgeput uit de strijd zou kunnen komen.

Om terug te komen op de werken van de kunstenaars en intellectuelen in de jaren '60 en '70: ze representeren voor ons vandaag de onmogelijkheid om een onderscheid te maken tussen fictie en waarheid in de geschiedenis van Libanon. De onmogelijkheid is geworteld in die fictie. Mythologieën, die de vorm en inhoud bepalen van de Libanese geschiedschrijving, speelden allemaal een cruciale rol in het doen ontbranden van de oorlog. Ze voedden de discoursen van de oorlogvoerende polen en vervormden bijgevolg waarheden, feiten en realiteit van het recente verleden en de moderne geschiedenis, zodat die zouden passen binnen de verhalenwaaier. Gezien 'geschiedschrijving niet langer als taak heeft feiten en fictie van elkaar te onderscheiden, en geruchten even relevant worden als statistieken en andere tastbare feiten', kan het in het culturele proces en de culturele producties ook niet gaan om het afleiden van feiten uit fictie.

Het is belangrijk om deze verhalen – of elk historisch relaas – niet te zien als een op zich staand verhaal waaraan niet geraakt kan worden. Het is vandaag mogelijk om een serieuze deconstructie van deze mythologieën te produceren en het gevaar ervan aan de kaak te stellen, zonder daarom feiten af te leiden uit de fictie, of een moreel hoge toon aan te slaan en de doodlopende dichotomieën te bevestigen. Meer nog, elk kritisch/subversief kunstwerk vraagt ons om voortdurend op onze hoede te zijn voor recuperatie of subsumptie in functie van de belangen van de heersende macht, of om het even welke politieke, ideologische entiteit. Tenminste, dat is mijn wens.

Theatergeschiedenis als ideologische agenda

De vraag blijft: wat wordt verwacht van de kunstenaars en intellectuelen vandaag, wat is hun rol?

Een van de meest intense en verhitte debatten in de Libanese en Arabische theaterwereld sinds de jaren '60, was de zoektocht naar dat ene historische moment in het ver-

leden dat het ontstaan en de opkomst van podiumkunsten markeerde. De overtuiging bestond dat het vinden van dit ontstaansmoment opheldering zou brengen en zou helpen de crisis verklaren waar de podiumkunsten zich op dat moment in bevonden. Deze debatten en ideeën kwamen ook naar boven in een aantal theaterteksten die in die tijd geschreven werden. Resten daarvan spelen overigens nog door in sommige van de theaterteksten van de huidige generaties.

De geschiedschrijving van het theater in Libanon worstelt met bijna al dezelfde kwesties en problemen als de algemene geschiedschrijving van Libanon. Eigenlijk zijn deze theatergeschiedenissen niet meer dan een weerspiegeling van de sociale en politieke crisis waar onze samenleving in verwickeld is. En daarbij zijn er evenveel meningen als sociale/politieke groepen, in die mate dat wie de discussies van dichtbij zou onderzoeken, maar al te vaak contradicties en afdwalingen zou vinden die de politieke kaart van het land reflecteren. Sommigen bijvoorbeeld argumenteren dat theater in Libanon ontstond in 1848, toen Maroun Naqqash zijn eerste stuk opvoerde. Anderen zeggen dan weer dat theater- en performancerituelen al sinds langere tijd verankerd zitten in religieuze vieringen, zoals de 'Asjoera'. Nog anderen voeren aan dat het ontstaan van theater geworteld zit in de eeuwenoude Arabische rituelen en tradities, die terug te voeren zijn op een nomadische bedoeïenen-samenleving. Nóg anderen zijn ervan overtuigd dat de oorsprong van het theater teruggaat tot het schaduwpoppentheater dat vanuit het Verre Oosten naar deze regio afzakte. En ga zo maar verder...

Het is niet moeilijk om deze attributies over 'oorsprong' en 'ontstaan' als ingebed te zien in ideologische overtuigingen die corresponderen met de diverse politieke strekkingen en bewegingen in het land. Stuk voor stuk behoren ze tot een bepaalde machtsfeer. Wat mij hierin fascineert, voorbij deze ideologische interpretaties, is de obsessieve drang die de Libanese theatergemeenschap heeft om, samen met hun Arabische kameraden, een moment van oorsprong te vinden, een vertrekpunt in de tijd. Wat is het nut van het vinden van dat specifieke, be-

twistbare tijdsmoment om het ontstaan van om het even wat te markeren? Mijn idee is dat de zoektocht naar een 'oorsprong' een zoektocht is naar het ingrijpen van een permanent merkteken, een echtverklaring, de verankering van een legende en mythe om een vaderland/natie te bekrachtigen.

Stellen dat de oorsprong bij Maroun Naqqash ligt, in 1848, is bijvoorbeeld niets anders dan een poging om de specificiteit van de Libanezen in de geschiedenis van Libanon opnieuw te bevestigen, om te consolideren dat de Libanese identiteit geworteld zit in een abstract historische tijd, ver weg en eeuwenoud. En dat is dan weer regelrecht in strijd met een ander verhaal, dat de geschiedenis van het theater wil kaderen in de Arabische en/of islamitische folklore en zo de eigenheid en exclusiviteit van de Libanese identiteit in Libanon wil ondermijnen. Die wordt als *fake* afgedaan en voorgesteld als een poging om de Arabische en islamitische oorsprong te verloochen en zo dichter bij het vijandige 'Westen' te komen. Op een gelijkaardige manier probeert de 'islamitische versie' van de oorsprong van het theater beide – zowel de Libanese als de Arabische versie – in diskrediet te brengen. In alle gevallen is de zoektocht naar de 'roots' niet meer dan een stap in het constructieproces van een op zich staande entiteit, begraven in een ver verleden dat constant weer tot leven wordt gewekt om het heden teniet te doen.

Naar een 'andere' geschiedschrijving

Alle begin is oorsprong, en een oorsprong blootleggen leidt onvermijdelijk tot religieuze discoursen. Als we zouden terugkeren naar het begin van alle begin, naar het verhaal van het ontstaan van het leven, zouden we volgens het Oude Testament en de Torah uiteindelijk uitkomen bij het verhaal van Adam en Eva, en op die manier bij de notie van God: een op zich staande categorie die niet in vraag gesteld of kritisch beoordeeld kan worden. De mogelijkheid tot dialoog, debat en discussie vervalt hier volledig.

Zoeken naar een begin is een vorm van moord op het heden en de ervaringen die zich in dit heden voordoen: het beschuldigt het heden van verraad en doet zo elke andere